

NYORDNINGENS GRØNLANDSPOLITIK FORSØG PÅ EN VURDERING

Af Mads Lidegaard

De fleste i denne forsamling vil formentlig kende filmen „Hvor Bjergene sejler“, der blev lavet ved nyordningens start i 1950 og behandler Grønland på skillevejen fra gammelt til nyt. Der er en spejderagtig troskyldig optimisme over skildringen af det gamle fangerliv, som man nu må tage en vemodig, men endelig afsked med for at give plads til det nye, til byens hektiske tekniske aktivitet, der i filmen lokker den unge fanger og hans familie ind og lover dem en lys og lykkelig fremtid.

I 1965 lavede Jørgen Roos sin Grønlandsfilm, „Sisimiut“, som sikkert også nu er kendt i denne kreds. Her møder vi unægtelig et andet Grønland: Hvad man end kan mene om filmen, afspejler den klart den kaotiske forvirring og usikkerhed, den desillusionerede stemning, som præger billedet af Grønland idag, sådan set både grønlanderne selv og de udsendte – og vel tilmed alle andre, som herhjemme er engageret i det, der sker deroppe.

Hvis vi holder os til den danske gruppe, til embedsmændene herhjemme, til nuværende og tidligere udsendte, til politikere og pressefolk, kan man nok ikke komme udenom, at stemningen i de senere år har været noget dystert: En vis skuffelse over de forventninger, der ikke blev opfyldt, en stadig stærkere ængstelse overfor fremtiden, en stigende usikkerhed, om vi gør tingene rigtigt – og vel også hos mange en udtalt forargelse over den måde, tingene sker i Grønland.

Vi havde alle vore smukke drømme. Det skulle gå så hurtigt og blive så godt, når blot *vi* kom til. Og vi står noget slukørede idag med det store spørgsmål på læben: Hvorfor er det ikke gået, som vi troede?

Det er det spørgsmål, jeg vil gøre et forsøg på at besvare. Hvad er det, vi gør galt? Hvorfor er det ikke lykkedes at få grønlanderne ind i en aktiv og positiv udviklingsproces trods den vældige indsats, der er gjort i landet? Jeg vil prøve at undersøge den tankegang, der har båret vores politik gennem de sidste 20 år og vurdere, om den har været og er holdbar – og måske ad den vej finde frem til, hvor fejlkilden ligger.

Jeg vil ikke gøre det bagklogt og bedrevidende. Er noget gjort galt, er vi alle skyldige, har vi tænkt forkert, må vi alle være interesserede i at få det rettet. Vi er

alle ydmyge overfor den befolknings skæbne, som det hele drejer sig om, og derfor er der ingen sund sans i at kaste sten.

Jeg er bange for, at vi har et helt sæt af falske forestillinger, som stadig præger vores tankegang, og som har været bestemmende for vores handlemåde i Grønland. Jeg vil prøve at tage dem i rækkefølge:

Den sociale opfattelse. Vi tror, at mennesket væsentligst er et produkt af dets sociale omstændigheder og vil ændre sig med disse, vil udvikle sig positivt, hvis sult og sygdom og fattigdom udryddes, – og at det dermed vil have de afgørende forudsætninger for tilfredshed og trivsel og harmoni.

De 20 år har lært os, at der er meget, som er vigtigere end social trykthed: Menneskets selysrespekt, dets evne til at klare sig i konkurrencen med andre, at leve op til omverdenens krav, at være accepteret og respekteret af andre, at have et ståsted i tilværelsen. Hvis disse ting ikke er i orden, hvis de måske endda nedbrydes af den sociale indsats, vil denne næppe have nogen særlig positiv virkning. Vi kan ikke redde grønlændernes menneskelige værdighed med danske penge og arbejdere. Penge kan i det hele taget aldrig være det primære i en udviklingsproces. De er og bør være frugt af udviklingen, som alene bør bestemmes af menneskers egen indsats, hvis den skal være sund og levedygtig. Denne indsats kan man så støtte udefra som et supplement, men supplementet må aldrig blive det hele.

Jeg vil i denne forbindelse tillade mig at citere et stykke af en tale, som præsident Nyerere af Tanzania fornylig har holdt netop om udviklingsproblemer:

„Udvikling bringer frihed forudsat det er udvikling af mennesker. Men mennesker kan ikke udvikles. De kan kun udvikle sig selv. For mens det er muligt for een udefra at bygge en mands hus, kan den fremmede ikke give manden stolthed og selvtilid som menneske. Disse ting kan et menneske kun skabe i sig selv gennem sine egne handlinger. Han udvikler sig ved det, han gør, – ved at træffe sine beslutninger, ved at forøge sin forståelse af det, han gør – og hvorfor han gør det. Ved at forøge sin egen viden og dygtighed og ved sin egen deltagelse – som ligemand – i det samfunds liv, han lever i.

Således f. eks. udvikles et menneske, når han selv forsørger sig og sin familie; han udvikles *ikke*, hvis andre giver ham disse ting. Han udvikler sig ved at forbedre sin uddannelse – *ikke* hvis han blot udfører ordrer fra en bedre uddannet uden at forstå, hvorfor disse ordrer er givet. Han udvikler sig ved at tage del i en fri diskussion om en ny plan eller projekt og deltage i den påfølgende beslutning. Men han udvikler sig *ikke*, hvis han føres som et dyr ind i et allerede tilrettelagt projekt.

Udvikling af et menneske kan i virkeligheden kun udføres af dette selvsamme menneske. Udvikling af et folk kan kun udføres af folket selv.“

Alle mennesker er ens. Som en dyrekøbt arv fra 2. verdenskrigs rædsler har vi det faste dogme om, at der ikke er forskel på mennesker af jordens mange racer, at vi alle i bund og grund er ens. Det er nok denne – man kan næsten sige nødvendige – holdning, som får os til også at gå et skridt videre og tro, at alle mennesker derfor også vil reagere ens på de samme udfordringer, – og i denne forbindelse, at grønlænderne altså vil reagere som danskere, hvis vi indretter tingene i Grønland ligesom hernede. Hvad der er godt for os, må altså også være det for dem.

Men dette er naturligvis en falsk analogi. For selvom mennesker biologisk er nok så ens, så kan de ikke undgå at præges dybt i sjælen af den kultur, tankegang og tradition, som findes i hver gruppe – og vil derfor også i mange afgørende henseender reagere vidt forskelligt på livets tilskikkelser. Selvfølgelig er grønlænderne forskellige fra danskerne, endda meget forskellige, al den stund de repræsenterer en arktisk jægerkultur, hvis livsform næsten i alle henseender var yderst forskellig fra dansk bondetilværelse. Og dertil kommer, at deres samfunds hele indretning, dets naturgivne forudsætninger er så forskellige fra vores, at det ville være højst mærkeligt, om de samme love og institutioner passede i begge samfund.

Drømmen om rigsenhed. Tanken om en varig forening af Grønland og Danmark, som et lysende eksempel overfor en frustreret verden, som en bekræftelse af vores egen specielle fortræffelighed, som lindring for en anløben samvittighed, – og vel også som en ærligt ment velvilje overfor grønlænderne, har mere end noget andet enkeltmotiv været ideologisk murbrækker for den store indsats under nyordningen. Tanken er opstået og har vokset sig meget stærk i begge folkegrupper og har i visse kredse næsten haft en religiøs ukrænkelighed.

I virkeligheden er Grønlands stilling jo aldrig blevet defineret klart, i virkeligheden fører grønlænderne jo reelt allerede nu en dobbelt politik, der både betyder større integrering og det modsatte, – og i virkeligheden er en vis grønlandsk national bevidsthed jo allerede en levende realitet. Vi må se i øjnene, at den brede grønlandske befolkning endnu ikke har formuleret sig politisk, – vi må se i øjnene, at et højere niveau økonomisk og uddannelsesmæssigt overalt i verden har betydet stærkere national bevidsthed. Der er ingen rimelig grund til at tro, at det ikke skulle blive tilfældet i Grønland. Den danske indsats i Grønland hviler på et forkert grundlag, hvis den funderes ensidigt i rigsfællesskabet. Og den modsvares næppe af en grønlandsk solidaritetsfølelse overfor Danmark. Det er forkert, hvis rigsenheden prioriteres højere end grønlændernes menneskelige velfærd. Det betyder ikke, at vi lægger mindre vægt på enheden, men at vi erkender, der er noget, som kan være vigtigere.

Drømmen om ligestilling. Danskere i Grønland har meget tit følt sig som korsriddere for gennemførelsen af menneskerettighedernes idealer om alle menneskers lighed (og vi har mestendels ment at skabe denne lighed ved at lave alting som her-

hjemme). Niels Højlund har i en artikel i Kontakt i efteråret peget på, hvordan netop denne tvangstanke var blevet en belastning for begge parter: For danskerne, fordi de i deres idealistiske stræben efter dette høje mål ikke havde blik for de barske realiteter, som snarere burde have været bestemmende for deres indsats: De menneskelige og naturgivne vilkår i Grønland. Og for grønlænderne, fordi de har været mere optaget af at kontrollere, om danskerne nu også lever op til disse ideer, end af selv at prøve at bidrage til at realisere dem.

Vi er vante til at se noget positivt og ophøjet i disse smukke idealer, men hvis de forleder folk til at fortabe sig i luftige drømme og dermed svigte hverdagens barske men uomgængelige krav, så kan disse idealer blive en ulykke. Vi har været alt for tilbøjelige til at bilde grønlænderne ind, at ligestilling lå lige om hjørnet. Vi har sørgeligt forsømt at forklare dem, at en reel ligestilling økonomisk formentlig aldrig vil kunne virkeliggøres – og at prisen herfor i alle tilfælde ville blive høj, også nationalt.

Tro på eksemplets magt. Vi har haft en mærkelig sikker tro på, at udsendte danske var et gode for Grønland, ikke alene på grund af deres faktiske effektivitet, men også fordi man har haft en forestilling om, at de ved deres eksempel ville smitte af på grønlænderne og få dem til at efterligne idolerne.

Det er for det første udtryk for en meget antikveret pædagogik, at en sådan efterligning skulle have en positiv virkning. For det andet har man ikke haft øje for det farlige ved de mange udsendtes tilstedeværelse, for at de ved deres luksusprægede levestil, effektive malkning af statskassen, frodige overtimesystem, manglende solidaritet og kontakt med det lokale samfund o. s. v. på mange måder har givet et meget dårligt eksempel for de mennesker, der netop havde brug for at lære solidaritet og sund økonomi.

Ønske om udvikling. Vi har troet på, at ligesåvel som enhver dansker – i kraft af vores livsmønster og dyrkelse af levestil og mammon – helt selvfølgelig er indstillet på udvikling og bedre levestil, sådan ville og måtte grønlænderne også være det. Men der er forskel på at ønske visse goder, man ser for øje – og så at ønske udvikling for dens egen skyld. Et jægerfolk er vant til at modtage alt som gave fra naturens hånd, ikke til udvikling. Og rent faktisk har det vist sig, at grønlænderne slet ikke har været indstillet på alt det, vi ville gøre dem til. Vi har lagt vore egne behov ind i grønlænderne og troet, de havde dem også. Vi har hørt på den herskende grønlandske elites ønsker om udvikling – og troet, at de talte på folkets vegne.

Vi er nu ved at forstå, at vi ikke blot må hjælpe til udvikling, – vi må allerførst få folk til at ønske udvikling, og det er slet ikke så let. Vi troede, at grønlænderne ville reagere omtrent som europæerne på f. eks. Marshallplanen – ved at mangedoble dens nyttevirkning gennem egen indsats, så den forbløffende hurtigt rejste Europa.

Hertil kommer så andre tanker – f. eks. om fiskeforekomsternes rigelighed og fangerkulturens snarlige endeligt. Alt i alt en række forestillinger, som har spillet en vældig rolle, men som næppe har været holdbare.

Det skal lige her nævnes, at hele denne tankegang ikke uden videre hidrører fra den store betænkning, som satte hele nyordningen igang i 1950. Tværtimod synes betænkningen på flere punkter langt mere realistisk end den politik, den satte igang. Kommissionen understreger stærkt, at den danske bistand „af økonomisk, teknisk og administrativ karakter ikke i sig selv kan tilvejebringe den forbedring af den grønlandske befolknings kulturelle og sociale standard, som det er hensigten at stræbe imod, men at der herudover kræves en betydelig indsats fra denne befolknings egen side.“ Spørgsmålet melder sig unægtelig, hvor den anden filosofi egentlig stammer fra?

Effektivitet. Hele vores tekniske effektivitetsvurdering af enhver udvikling er ikke blot i sig selv ensidig. Den fører os også direkte ind i et dårligt forhold til vore lokale omgivelser i Grønland. For jo mere en dansker bedømmer alting ud fra det synspunkt, desto hårdere må hans dom uvægerligt blive overfor de mennesker, hvis karakteristikon det netop er, at de *ikke* er effektive.

Vi synes altså her at have konstateret, hvordan en række af vore præmisser, grundlaget for vores tankegang, har været uholdbare. Næste punkt må blive at vurdere følgerne af det, at se nærmere på den sygdom, som er fremkaldt af den forkerte politik. Og hvis vi erkender, at det, vi tilsigter, er udvikling, og samtidig at denne udvikling ikke i tilstrækkelig grad er kommet igang, må næste spørgsmål blive: Hvad kræves der da for at få mennesker til at udvikle sig? Hvilke betingelser må være opfyldt, før det kan ske? Hvad kan motivere mennesker til at anstrenge sig og arbejde med på en udvikling, så den bliver deres egen?

Jeg vil prøve at samle svaret i følgende få punkter:

Man må forstå, hvad der sker, og være positivt indstillet overfor det.

Man må føle behov for det nye og en sammenhæng mellem indsatsen og den opnåede fordel.

Man må føle et medansvar og en solidaritet overfor den fælles opgave.

Man må føle disse ting også fra de andres side.

– – Har vores Grønlandspolitik sørget for, at disse nødvendige betingelser var til stede? Vi kan se på dem hver for sig.

Forståelsen. „Vi må vide, hvad vi vil, før vi kan handle.“ Ordene er igen talt af præsident Nyerere af Tanzania, det u-land, der mere end noget andet er behersket af tanken om at ville selv, fordi det er den eneste holdbare metode. På samme måde siger præsident Kaunda af Zambia: „En klog leder gør *alt* for at sikre, at den logik, der ligger i hans politik, forstås, så folket kan bevæge sig med ham.“

Man vil aldrig kunne aktivisere en folkemasse, som ikke forstår, hvad der skal ske og hvorfor. På Grønland har vi aldrig gjort et ærligt forsøg på at få de brede masser med som medarbejdere på det nye værk. Vi har praktiseret hjemmedanske AOF-metoder, der kan være anvendelige som underholdning og beskæftigelsesterapi overfor en væsentligst borgerliggjort dansk folkegruppe, men som slet ikke har chance for at råbe den uengagerede grønlandske menigmand op og få ham gjort interesse-ret i den nye udvikling.

Og det kræver ikke blot forståelse og uddannelse at deltage i et moderne samfunds komplicerede samvirke, det kræver også erfaring og instruktion om dette samfunds mange mærkelige fænomener, en samfundsorientering i meget bred og elementær forstand. Folkeoplysningen er vist først nu taget så alvorligt af de ansvarlige, at man kan drømme om at afse en halv snes dygtige folk til det stykke arbejde, som er mere uomgængeligt end noget andet for at få den grønlandske nyordning til at lykkes.

Indsats og vinding. Skal mennesker yde deres bedste, må de for det første have et behov for at opnå noget, dernæst må de have en forestilling om, at deres egen indsats vil være nødvendig for at opnå det ønskede, og at belønningen vil stå i forhold til indsatsen.

Jeg er bange for, at ingen af betingelserne er til stede: Behovet for udvikling føles nok i virkeligheden meget mere af danskerne i Grønland end af grønlænderne selv. Og grønlænderne ved udmærket, at tingene sker som danskerne har planlagt, hvad enten grønlænderne går med eller ikke. Den danske indsats er så overvældende, at det ikke giver nogen virkelig mening for den enkelte grønlænder at gå ind i udviklingen som bevidst medarbejder. Han kommer snarere efterhånden til at tro, at en højere levestandard er noget, man blot skal sidde og kræve som en grundlovsret – og at det er danskernes pligt at bringe den hid. Tit er pengene så rigelige i forhold til behovet, at den naturlige motivation for arbejde savnes. De produktive erhverv, som vel alene kan udvikle Grønland økonomisk, hæmmes af den enorme offentlige aktivitet. Ingen vil da gå på havet på fangst eller fiskeri, når man kan tjene sikre og store penge ved statsaktiviteterne i land. Der har just været advaret mod tilstandene i Scoresbysund, hvor fangererhvervet kvæles af den offentlige aktivitet. På Færøerne har man bevidst etableret en ganske nøje balance mellem offentlige investeringer og de private erhverv – for at redde de sidste, – til trods for et langt stærkere og mere konkurrencedygtigt fiskeri.

Solidaritet. Skal man gå ind i et samarbejde, må man føle sig solidarisk overfor den enhed, som samarbejdet gælder. Man må føle, at man hører til den, skylder den noget og gerne vil gøre noget for den. Hvis denne følelse skal bevares, er det også nødvendigt, at de andre i gruppen viser samme holdning og er solidariske, specielt da de, der står i spidsen som ledere og vejledere.

Vi må igen nok erkende, at det er så som så med solidariteten i Grønland. De udsendte, som vel nok må kaldes de egentlige ledere, er jo netop ikke solidariske. De opholder sig kun kort i landet, de sender deres penge hjem til Danmark, de er trækfugle og vil måske nok nyde de gyldne frugter af nyordningens vældige aktivitet, men de står med det ene ben på spring, parate til at forsvinde, for de er ikke indstillet på at lide og bløde, hvis noget går galt. Deres løn ligger himmelhøjt over de lokales og udtrykker heller ingen solidaritet.

Omtrent det samme må nok siges om den grønlandske elite. Den er væsentligst optaget af at pleje sine egne lønninger og rettigheder og gør intet for økonomisk at stå last og brast med den brede befolkning. Den har sikret sig en levelfod ikke langt fra den danske og himmelhøjt over arbejderes og fangeres og fiskere. Man må nok spørge: Hvorfra skal den almindelige grønlander i dag få impuls til at arbejde og ofre for fællesskabet?

Man kunne måske tænke sig grønlanderne begejstres på det nationale plan, som det sker i så mange af de nye lande, samles endrægtigt om den vældige opgave at bygge deres fattige samfund op i fællesskab under blod og sved og tårer. Men de får ikke lov til det, fordi det er os, den altovervældende og alt nedtromlende danske indsats, som prøver at bygge op, og man skulle i utrolig grad kunne se bort fra kendsgerningerne, hvis man i dette kunne finde en inspiration til fælles grønlandsk indsats. Man kunne næsten fristes til det fromme ønske, at en effektiv national profet fik hidset folket så stærkt op, at det kunne forene og opsamle alles kræfter.

Eller blot om folket kunne vækkes politisk. Sandheden er vel nok, hvad også stemmetal viser, at den brede befolkning er politisk temmelig indifferent. Og nogen motivation for at formulere sig politisk findes næppe. Levelfoden er stort set steget hurtigere end det naturligt følte behov for flere penge, og den materielle fremgang luller utvivlsomt netop folket politisk i søvn. Og man kan næppe vente et aktivt medarbejderskab fra en befolkning, der ikke er sig politisk bevidst.

I sit foredrag i dette forum i januar måned har magister Bent Jensen på udmærket vis peget på nye veje, hvis man ville aktivisere den brede befolkning i udviklingen, nemlig at knytte til ved de oprindelige fællesskabsformer og andre samfundstraditioner, hvor folk naturligt kunne udnytte en allerede etableret struktur. Tanken er formentlig rigtig. Netop i de små grupper kunne man selv prøve og lære og erfare det nye gennem andelsbevægelse eller andre samarbejdsformer, og af disse fællesskaber kunne det større øse styrke og realitet. Det er, kan man også sige, så svært for grønlanderne i dag at få skovlen under og selv komme igang med et initiativ, at man i hvert fald ikke kan vente det på områder, hvor også selve strukturen for initiativet først må skabes.

Ansvar. „Nu er det ikke længere „de“, men „vi“, der er ansvarlige.“ Ovenfor nævnte præsident Kaunda har prøvet at forklare sit nys befriede folk, at mens man tidligere, hver gang noget var utilfredsstillende, blot gav kolonimagten (de) skylden og krævede fejlen rettet, så må enhver kritik nu rettes mod os selv, fordi nu har vi selv ansvaret. Der ligger en vældig spore i bevidstheden om selv at være ansvarlig, at vide, at gør man ikke tingene rigtigt, vil kritikken rettes mod en selv, og man må selv bære følgerne. Det må være en naturlig udvikling, at større national bevidsthed og selvfølelse også må skabe større økonomisk ansvarlighed – for det er pludselig ens egne penge, man er ansvarlig for.

Vi har nok i så lammende omfang taget ansvaret fra grønlænderne, at de ikke ad den vej kan føle nogen tilskyndelse til at tage fat med begge næver. De er ikke bange for nogen kritik, for at gøre noget galt – for danskerne får skylden. De er heller ikke bange for intet at gøre, for det bliver gjort alligevel. De føler ikke det ansvar, som positiv medbestemmelsesret giver. Mange af dem er endda revet ud af deres sociale sammenhæng og ikke længere underkastet nogen social daglig kontrol, som man var vant til, så heller ikke fra den side kan der hentes nogen tilskyndelse.

Hvis det må tillades mig endnu en gang at ty til en klog afrikaners ord: Præsident Nyerere om de nye landsbyfællesskaber, han prøver at skabe i landet: „Hvis vi forhindrer folk i at gøre deres egne fejltagelser, forhindrer vi fællesskabets dannelse. Vi kan rådgive og advare, men hvis vi prøver selv at drive det, ødelægger vi det. Vi kan komme til at betale en høj pris i fejltagelser og skuffelser som et resultat heraf, men det kan ikke undgås.“

Konklusionen må blive, at vores grønlandske politik ikke i særlig grad synes at befordre det, som må være dens egentlige formål: At sætte befolkningen igang med sin egen udvikling. Og vi har allerede behandlet den tankegang, som ligger bag den førte politik. Tilbage står da endnu et spørgsmål: Hvor stammer denne tankegang egentlig fra? Hvem er de egentlige ansvarlige for den politik, der føres?

Svaret er i virkeligheden meget indviklet. Spørger man politikerne om, hvorfor hans beslutninger er, som de er, vil han meget tit henvise til de embedsmænd, hvis expertice han er afhængig af. Spørger man så embedsmanden, vil han enten give Sorteper videre til politikerne og sige: Jeg udfører ordrer, selvom jeg klart ser, de er forkerte. Eller han vil henvise til den faglige ekspert og sige, at dennes expertice er afgørende for embedsmandens handlinger. Eller måske vil han henvise til den offentlige mening, pressens og andre mediers pres. Spørger man specialisten, eksperthen indenfor et fag, vil han igen henvise til den opstillede målsætning: At nå dansk standard – og sige, at han blot handler derefter. Danske myndigheder vil henvise til grønlandske ønsker – og grønlandske myndigheder til dansk dominans. Ekstra spe-

get bliver det af, at grønlændernes mening meget tit vil være de i Grønland bosiddende udsendtes mening, som den kommer frem f. eks. gennem de ofte af udsendte kontrollerede lokalblade.

Ingen vil vedkende sig det egentlige ansvar – og man er sikkert tit oprigtig nok, når man siger det. Det er svært at komme problemet til livs, men vi kan i hvert fald prøve at gøre os klart, at de instanser, vi hver for sig vil skyde ansvaret på, ingenlunde selv er indforstået med det, men måske mener at have deres synspunkter fra os. Ansvar for den førte politik falder på os alle: På de formelt ansvarlige politikere, danske som grønlandske, der kan være vatnisser overfor embedsmænd og eksperter, på de embedsmænd der slår på deres expertice, når det passer i krammet, og på deres politiske ansvarsfrihed, når det passer, på den udsendte pressionsgruppe i Grønland og på den offentlige grønlandske pression, på presse og radio og TV i Danmark, som tvinger både politikere og embedsmænd til at handle på en bestemt måde og som samtidig mener selv at være ansvarsfri, på specialisterne og fagfolkene, som for faglig prestiges og personlig ambitions skyld tit misbruger deres autoritet til at gennemtrumfe en uholdbar praksis, på hjemmedanske myndigheder, som i misforstået idealisme gennemtvinger danske regler i Grønland, hvor de kun er til besvær og ulykke.

En ændring af den førte politik forudsætter, at alle parter forstår problematikken, både i Grønland og her i landet. Det er en langsommelig og måske smertefuld proces, og den kræver en klar og målbevidst indsats fra mange sider. Og den er nødvendig! For vores grønlandske projekt, forfulgt af vanskeligheder, problemer og erhvervskatastrofer, kan i alle tilfælde kun overleve, hvis alle grønlændernes egne menneskelige og økonomiske kræfter lægges i vægtskålen.

— — —

Nu ved jeg, at mange vil sige: Det er godt med al denne kritik. Men hvad fører det til? Lad os få et alternativ, lad os få at vide, hvad vi konkret skal gøre. Dette er jo halvgjort værk.

Jeg kan egentlig ikke anerkende denne indsigelse. Stillet overfor et så kompliceret projekt som nyordningen i Grønland må ethvert forsøg på ændring dog begynde med at gøre sig principperne klar, at finde ud af nøjagtigt, hvad det er, der nu er galt – og ud fra denne erkendelse må man så prøve at opstille nogle nye kriterier for den fremtidige indsats, kriterier som vel i nogen grad modsætningsvis vil stille sig selv op ud fra den givne analyse. At udforme en praktisk politik i detaljer er ikke enkeltmandsarbejde, derimod kan den enkelte nok bidrage til at få stillet disse kriterier op.

Og jeg vil godt slutte med forsøgsvis at nævne nogle enkelte sådanne retningslinier, der så vidt jeg kan se burde være gældende for enhver fremtidig indsats i Grønland:

- 1) Højere levestandard skal ikke ubetinget prioriteres først.
- 2) Antallet af udsendte skal søges begrænset og om muligt nedbragt. Den kædereaktion af nye og større behov, som deres tilstedeværelse betyder, kan måske derved standses.
- 3) Lokalt initiativ bør ikke hæmmes selv af vigtige investeringer.
- 4) Investeringernes niveau må tilpasses landets egne betingelser og det udviklingstrin, man er nået til.
- 5) De produktive erhverv må ikke ødelægges af offentlige aktiviteter.
- 6) Der må søges skabt en klar sammenhæng mellem befolkningens ydelse og den udefra kommende bistand.
- 7) Man må forsøge at udnytte eksisterende sociale normer som f. eks. af Bent Jensen foreslået: Kooperativer, decentralisering og indretning af gruppeenheder indenfor de nye byplaner.
- 8) Alt må gøres for at få den brede befolkning med i udviklingen – og før da bør ingen afgørende valg træffes fra grønlandsk side.
- 9) Der må søges udvej for en neddæmpning af aktiviteten, så samfundet kan finde et mere normalt leje.
- 10) Der må overlades grønlænderne så meget ansvar, at det virkelig kan få karakter af en udfordring.

Jeg kunne godt tænke mig, at grønlænderne selv ved eftertanke ville skrive under på disse kriterier. Det vil i hvert fald være uheldigt, om de skulle tages i anvendelse *imod* grønlandsk ønske, selvom de jo heller ikke altid er sakrosante.

Jeg har intet mod mine kolleger de udsendte som enkeltpersoner, og jeg anerkender deres flid og indsats i Grønland. Men det ville alligevel blive en glædens dag, om det forundtes een at se den sidste udsendte afgang fra Søndre Strøm i et af fremtidens overlydsfly. Da ville man tro, at Grønland var ved at blive sig selv, – og så ville det iøvrigt for mig være underordnet, om det skete som dansk amt, storkommune, selvstyrende folkesamfund i riget eller noget helt andet.

Foredrag holdt i Det grønlandske Selskab 10. april 1969.